

Van de Nederlandse douane naar de rechter

Veel verse groente en fruit in de schappen van Europese supermarkten komen uit Israël. Een deel van deze invoer komt echter uit Israëliische nederzettingen in de door Israël bezette Palestijnse gebieden. Deze nederzettingen zijn illegaal en hebben desastreuze gevolgen voor de lokale, Palestijnse, bevolking en economie. Mensenrechten en het humanitair oorlogsrecht worden geschonden. Toch worden nederzettingenproducten in Europa ingevoerd. De EU verordonneert dat wanneer een product uit een 'Israëliische nederzetting' komt dat met zo veel woorden op de verpakking of het schap moet worden aangegeven. Alleen zie je dat nooit in de supermarkt. SOMO probeert na te gaan wat de omvang is van de invoer van groente en fruit uit illegale Israëliische nederzettingen naar Nederland.

Nederland is na Frankrijk de belangrijkste Europese importeur van groente en fruit uit Israël. Het is bekend dat een deel van de Europese invoer uit Israël afkomstig is uit Israëliische nederzettingen in de Palestijnse gebieden.¹ In 2015 heeft de Europese Unie regels voor de etikettering van producten afkomstig uit deze illegale nederzettingen verduidelijkt.² Dit is omdat de Europese consument recht heeft op juiste en niet misleidende informatie over de herkomst van producten. Wanneer een product uit een 'Israëliische nederzetting' afkomstig is dan moet dat expliciet op verpakking of schap worden aangegeven. Alleen zie je die vermelding echter zelden of nooit in de Nederlandse supermarkten. Groente en fruit uit de illegale nederzettingen worden hoogstwaarschijnlijk als 'Product uit Israël' gelabeld. SOMO probeert na te gaan wat de omvang is van

de invoer van groente en fruit uit illegale Israëliische nederzettingen naar Nederland.

In onze zoektocht komen we uit bij de Nederlandse Douane, waar we gegevens over de invoer van groente en fruit uit Israël en betrokken importeurs/exporteurs opvragen. Met deze informatie hopen we meer inzicht te verkrijgen in mogelijke Nederlandse import van producten uit de illegale Israëliische nederzettingen. Helaas stuiten we op gesloten deuren. We ervaren tegenwerking en overdreven gehamer op de geheimhoudingsplicht van de Douane. We besluiten daarom gebruik te maken van de Wet Openbaarheid van Bestuur. SOMO dient een Wob-verzoek in. Dit mondt uiteindelijk uit in een juridische procedure. ◀

Waarom de douane?

De Nederlandse Douane is de instantie bij uitstek waar gegevens over invoer, doorvoer en uitvoer van producten bijgehouden worden. De Douane heeft een belangrijke bewakingsfunctie. Goederen die worden in-, door- of uitgevoerd, moeten voldoen aan de Nederlandse en Europese wetgeving. Goederen die binnen de EU worden vervoerd zijn in principe vrij van Douanecontrole, maar bij invoer van goederen uit landen buiten de EU moet er wel aangifte ten invoer worden gedaan. Daarnaast heeft de Douane als taak belastingtarieven te controleren. Producten uit Israël mogen, op basis van het EU-Israël Associatieverdrag³, met belastingvoordeel op de Europese markt gebracht worden. Dit geldt echter niet voor producten uit de illegale Israëlische nederzettingen, en dus ook niet voor goederen uit die nederzettingen die ten onrechte met het etiket "product uit Israël" geïmporteerd worden. De Nederlandse Douane behoort controles uit te voeren naar de herkomst van geïmporteerde goederen, waaronder verse groenten en fruit, om te voorkomen dat bedrijven niet onterecht belastingvoordeel genieten⁴. Om deze taak naar behoren te kunnen vervullen moet de Douane natuurlijk wel de juiste gegevens verzamelen.

SOMO's Wob-verzoek

Eind juni 2016 schrijft SOMO de Douane aan, op zoek naar informatie over de invoer van verse groenten en fruit uit Israël. We vragen naar details over de import in de periode 2014 en 2015, zoals soorten, hoeveelheden, importeurs en exporteurs. Door inzicht te krijgen in de keten van groenten en fruit uit Israël hopen we aanknopingspunten te vinden voor ons onderzoek naar nederzettingenproducten in Nederlandse winkels.

De Wob

De Wet Openbaarheid van Bestuur (Wob) is er om het recht op informatie te waarborgen en inzicht te geven in het handelen van de Nederlandse overheid.³ Met zogenaamde Wob-verzoeken kun je op basis van die wet informatie opvragen bij overheidsorganisaties, waaronder een ministerie of, in dit geval, de Douane.

In augustus 2016 ontvangen we antwoord van een klachtencoördinator bij de Douane: *"De Douane is de toezichhouder op het grensoverschrijdend goederenverkeer en verkrijgt voor deze wettelijke taak gegevens in de vorm van aangiften. [...] Die verstrekte gegevens zijn vertrouwelijk van aard."* De Douane meldt dat ons verzoek om informatie strikt aan de geheimhoudingsverplichting, zoals neergelegd in het Douanewetboek van de Europese Unie, is getoetst. Als puntje bij paaltje komt, blijkt de Douane ons niets te kunnen vertellen. We kunnen wel een Wob-verzoek indienen. Dat doen we. Ook al geeft de Douane meteen al aan een *"beroep op bepaalde uitsluitingsgronden"*, d.w.z. reden om niet (al) onze vragen te hoeven beantwoorden, niet uit te sluiten.

Geen reactie op Wob-verzoek

Op 19 september dient SOMO een Wob-verzoek in bij de Douane, via de klachtcoördinator. Een reactie blijft echter uit. SOMO stelt de dienst in gebreke; als een eerste logische stap in een formele klachtenprocedure bij het uitblijven van een reactie. Weer reageert de Douane niet.

Foto: Tama66 CCO

Figuur 1: Tijdlijn Wob-verzoek

- 19-06-2016 SOMO stuurt Wob-verzoek per e-mail aan Douane.
- 16-11-2016 SOMO stelt Douane in gebreke na verstrijken reactietermijn van 56 dagen.
- 16-11-2016 Douane laat weten dat Wob-verzoek alleen schriftelijk kan worden ingediend.
- 17-11-2016 SOMO verstuurt Wob-verzoek per aangetekende post naar Douane.
- 25-01-2017 SOMO stelt Douane in gebreke na verstrijken reactietermijn van 56 dagen.
- 21-02-2017 SOMO stelt beroep in bij rechtbank in Amsterdam tegen het niet tijdig nemen van een beslissing op ons Wob-verzoek door de Douane.
- 22-02-2017 Douane belooft aan het einde van de week een antwoord te versturen.
- 22-03-2017 Douane laat weten dat Wob-verzoek op 9 maart is afgewezen.
- 28-07-2017 Rechtbank veroordeelt de Douane tot vergoeding van de proceskosten en dwangsom.
- 28-08-2017 SOMO licht bezwaren toe in gesprek bij de Douane.
- 06-11-2017 Douane besluit gevraagde informatie te weigeren.

SOMO voelt zich genoodzaakt een beroep in te stellen bij de Rechtbank in Amsterdam. Dit is de tweede stap, waarbij de bestuursrechter wordt gevraagd op te treden. SOMO had er niet op gerekend dit rechtsmiddel te moeten inzetten, maar het lijkt de enige manier om antwoord te krijgen op de vraag naar informatie over de invoer van groenten en fruit (gelabeld) afkomstig uit Israël.

In beroep bij de rechtbank

Deze aanpak lijkt te werken. De dag na het instellen van het beroep laat de Douane weten: *"Intern is de behandeling niet goed verlopen waardoor u helaas nog geen antwoord heeft mogen ontvangen. Een antwoord op het verzoek sturen wij u uiterlijk eind deze week toe."*

SOMO besluit het ingestelde beroep aan te houden zolang we nog geen reactie hebben ontvangen van de Douane. Een maand later heeft SOMO nog steeds niets gehoord.

Dan gebeurt er iets vreemds. Op 21 maart 2017 laat de klachtencoördinator van de Douane SOMO weten dat haar kantoor het door SOMO ingediende Wob-verzoek al op 9 maart heeft afgewezen. Dit is nooit aan SOMO gecommuniceerd. Het bericht over dit besluit zou per abuis bij de administratie van de Douane zijn blijven liggen. De Douane verstuurt het bericht wel al naar de rechtbank in Amsterdam om aan te tonen dat er ondertussen een besluit is genomen.

Zitting bij de rechtbank

De zaak komt voor de rechtbank in Amsterdam op 28 juli 2017. Het beroep gaat niet inhoudelijk over het Wob-verzoek, maar over de trage besluitvorming van de Douane. De rechter veroordeelt de Douane tot het vergoeden van de proceskosten en betaling van een dwangsom aan SOMO voor het te laat nemen van hun besluit. Het Wob-verzoek wordt terug verwezen naar de bezwaarfase. Dat betekent

dat SOMO nu tegen het inmiddels genomen besluit in bezwaar kan gaan. SOMO's beroepschrift, waarin alle argumenten voor openbaarmaking van de opgevraagde informatie uiteenzet worden gezet, wordt, op verzoek van de rechtbank, behandeld als bezwaarschrift.

Bezwaar toelichten bij de douane

Op 28 augustus gaat SOMO in op een uitnodiging van de Douane om onze bezwaren toe te lichten in een zogenaamde hoorzitting. Tijdens dat gesprek op het douanekantoor in Rotterdam wordt duidelijk dat de Douane niet van plan is de gevraagde informatie te delen. De dienst houdt vast aan de "unierechtelijke geheimhoudingsverplichting". Met andere woorden, de Douane weigert de informatie te geven onder het mom dat Europese wetgeving dit niet zou toelaten.

Eindelijk een besluit

En inderdaad, op 6 november 2017, bijna anderhalf jaar na de eerste navraag bij de Douane en één jaar na het indienen van het Wob-verzoek, ontvangt SOMO een 'besluit op bezwaar' van de Douane waarin te lezen valt dat het grootste deel van de opgevraagde informatie over de import van groente en fruit uit Israël wordt geweigerd met verwijzing naar een geheimhoudingsverplichting uit het Europese Douanewetboek. De overige informatie wordt SOMO geweigerd omdat de Douane die niet zou hebben.

Uitzonderlijke obstructie

Wob-expert Roger Vleugels staat SOMO bij gedurende de hele procedure. Terugkijkend zegt hij: *"De Douane heeft op dit Wob-verzoek gereageerd met allerlei vormen van tegenwerking. In eerste instantie reageerden ze zelfs niet eens inhoudelijk. Het is allemaal tijdrekken. De rechter moest eraan te pas komen om de Douane te verplichten een beslissing te nemen. Dat is vrij uitzonderlijk. Nu is*

er een beslissing en die is nogal aan de zuinige kant. Ze verstoppem zich achter allerlei regels en weigergronden waardoor er zo goed als niets aan informatie wordt gegeven."

Hoe nu verder?

Een mogelijkheid is om een beroep in te stellen en te proberen om de Douane via de rechter te dwingen alsnog de gevraagde informatie te verstrekken. Tijdens de hoorzitting bij de Douane in Rotterdam en op basis van het 'besluit op bezwaar' van de Douane, heeft SOMO meer inzicht gekregen in welke documentatie er beschikbaar moet zijn bij de Douane over de import van groenten en fruit 'afkomstig uit Israël'. Bij een volgende stap in de lopende procedure blijven we gebonden aan de tekst van het oorspronkelijke Wob-verzoek, zoals ingediend in november 2016. In dit verzoek worden deze documenten niet specifiek genoemd worden. Ook vrezen we dat het nog lang kan duren, mogelijk tot wel eind 2018, tot ons beroep voorkomt. Tegen die tijd is ook de opgevraagde informatie die (over de periode 2014-2015) verouderd. We besluiten om een nieuw Wob-verzoek in te dienen, over de periode 2016-2017. Dit gaan we begin januari 2018 doen. De Douane zou daar dan uiterlijk eind maart op moeten antwoorden. We hopen met ons volgende poging een stap dichterbij informatie te komen over de import uit Israël.

Wordt vervolgd...

Referenties

- 1 Who profits website, Onderzoek "Made in Israel. Agricultural Exports from Occupied Territories", april 2014, https://www.whoprofits.org/sites/default/files/made_in_israel_web_final.pdf.
- 2 Website Europese Unie, Interpretatieve mededeling inzake de vermelding van de oorsprong van goederen uit de sinds juni 1967 door Israël bezette gebieden, 12-11-2015, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XC1112\(01\)&from=NL](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XC1112(01)&from=NL).
- 3 Website Nederlandse overheid, Wet openbaarheid van bestuur, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005252/2016-10-01, 19-12-2017>.

Foto: Aunt Masako CC2.0

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen
Centre for Research on Multinational Corporations

Sarphatistraat 30
1018 GL Amsterdam
The Netherlands
T: +31 (0)20 639 12 91
info@somo.nl
www.somo.nl

Colofon

SOMO's zoektocht naar groente en fruit uit bezette Palestijnse gebieden: Van de Nederlandse douane naar de rechter versie april 2018

Auteur Lydia de Leeuw
Met bijdragen van Pauline Overeem en Sanne van der Wal
Redactie Meike Skolnik
Layout Frans Schupp
ISBN 978-94-6207-127-8

Dit artikel is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Europese Unie. De inhoud is de verantwoordelijkheid van SOMO en reflecteert op geen enkele manier de standpunten van de Europese Unie.